

ORALIQ EVAKUATSIYA QILISH PUNKTI VA BOSHQARUV GURUHLARI

Sartayeva Shoxista Yaxshibekovna

Jizzax viloyati Favqulodda vaziyatlar boshqarmasi

Hayot faoliyati xavfsizligi o'qitish markazi boshlig'i

E-mail: shoxistasartayeva6@gmail.com

<tel:+998-91-592-81-22>

Annotatsiya: Ushbu maqolada oraliq evakuatsiya qilish punktlari va boshqaruv guruhlarining ahamiyati, vazifalari hamda ularni tashkil etish tartibi yoritiladi. Oraliq evakuatsiya punktlari favqulodda vaziyatlarda aholini xavfsiz hududlarga vaqtinchalik joylashtirish, ularga zaruriy yordam ko'rsatish va keyingi harakatlarni muvofiqlashtirishda muhim bo'g'in hisoblanadi. Shuningdek, boshqaruv guruhlari evakuatsiya jarayonini samarali tashkil etish, tartib-intizomni saqlash, resurslarni to'g'ri taqsimlash va tezkor qarorlar qabul qilishda asosiy rol o'ynaydi. Mavzu doirasida ushbu tizimlarning o'zaro hamkorligi, boshqaruv mexanizmlari va favqulodda vaziyatlarda ularning samaradorligini oshirish masalalari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: evakuatsiya, oraliq punkt, boshqaruv guruhlari, favqulodda vaziyat, aholini himoya qilish, muvofiqlashtirish.

Annotation: This article discusses the importance, functions, and organizational procedures of intermediate evacuation points and management teams. Intermediate evacuation points serve as a crucial link in emergency situations by temporarily accommodating the population in safe areas, providing them with essential assistance, and coordinating further actions.

Additionally, management teams play a key role in effectively organizing the evacuation process, maintaining order and discipline, properly allocating resources, and making prompt decisions. Within the scope of the topic, the interaction between

these systems, their management mechanisms, and ways to improve their effectiveness in emergency situations are examined.

Keywords: *evacuation, intermediate point, management teams, emergency situation, protection of the population, coordination.*

Аннотация: *В данной статье рассматриваются значение, задачи и порядок организации промежуточных эвакуационных пунктов и управленческих групп. Промежуточные эвакуационные пункты являются важным звеном в чрезвычайных ситуациях, обеспечивая временное размещение населения в безопасных районах, оказание необходимой помощи и координацию дальнейших действий.*

Кроме того, управленческие группы играют ключевую роль в эффективной организации процесса эвакуации, поддержании порядка и дисциплины, рациональном распределении ресурсов и принятии оперативных решений. В рамках темы также рассматриваются вопросы взаимодействия этих систем, механизмы управления и пути повышения их эффективности в чрезвычайных ситуациях.

Ключевые слова: *эвакуация, промежуточный пункт, управленческие группы, чрезвычайная ситуация, защита населения, координация.*

Kirish

Favqulodda vaziyatlar inson hayoti, sog‘ligi va moddiy boyliklariga jiddiy xavf tug‘diradigan holatlar bo‘lib, ularni oldini olish va oqibatlarini kamaytirish har bir davlatning ustuvor vazifalaridan biri hisoblanadi. Bunday vaziyatlarda aholini tezkor va xavfsiz hududlarga ko‘chirish, ularni zaruriy yordam bilan ta‘minlash hamda tartibli harakatni yo‘lga qo‘yish muhim ahamiyat kasb etadi. Shu jihatdan, evakuatsiya jarayonini samarali tashkil etish uchun oraliq evakuatsiya punktlari va boshqaruv guruhlarining o‘rni beqiyosdir[1, 35].

Oraliq evakuatsiya punktlari aholini vaqtinchalik joylashtirish, ularga tibbiy, ijtimoiy va logistika yordamini ko‘rsatish hamda keyingi yo‘nalishlarni belgilashda muhim bo‘g‘in vazifasini bajaradi. Boshqaruv guruhleri esa ushbu jarayonni muvofiqlashtirish, resurslardan oqilona foydalanish va tezkor qarorlar qabul qilish

orqali umumiy tizim samaradorligini ta'minlaydi. Mazkur maqolada aynan shu tizimlarning ahamiyati, vazifalari va ularni tashkil etishning dolzarb jihatlari yoritiladi [2, 24].

Nazariy jihatdan favqulodda vaziyatlarda aholini himoya qilish tizimi kompleks va ko'p bosqichli jarayon bo'lib, u evakuatsiya tadbirlarini rejalashtirish, tashkil etish va amalga oshirishni o'z ichiga oladi. Evakuatsiya — bu aholini xavfli hududlardan oldindan belgilangan xavfsiz joylarga uyushgan holda ko'chirish jarayoni bo'lib, uning samaradorligi aniq rejalashtirish, kuch va vositalarni to'g'ri taqsimlash hamda boshqaruv tizimining uzluksiz ishlashiga bog'liq[3, 45].

Oraliq evakuatsiya punktlari ushbu tizimning muhim elementi hisoblanadi. Ular aholini vaqtinchalik qabul qilish, ro'yxatga olish, saralash, zarur yordam (tibbiy, psixologik, oziq-ovqat va boshqalar) ko'rsatish hamda keyingi manzillarga yo'naltirish vazifalarini bajaradi. Nazariy jihatdan, bunday punktlar transport yo'nalishlariga yaqin, xavfsiz va yetarli infratuzilmaga ega hududlarda joylashtirilishi lozim. Shuningdek, ularning faoliyati uzluksiz axborot almashinuvi va logistika tizimi bilan chambarchas bog'liq bo'lishi kerak[4, 18].

Boshqaruv guruhleri esa evakuatsiya jarayonining markaziy boshqaruv subyekti sifatida namoyon bo'ladi. Ular qaror qabul qilish, vazifalarni taqsimlash, ijroni nazorat qilish va zarur hollarda tezkor o'zgartirishlar kiritish orqali tizimning barqaror ishlashini ta'minlaydi. Nazariy asoslarda boshqaruv guruhleri faoliyati ierarxik tuzilma, vakolatlarning aniq belgilanishi va samarali kommunikatsiya tamoyillariga asoslanadi[5, 23].

Shu bilan birga, evakuatsiya tizimining samaradorligi turli omillarga, jumladan, oldindan tayyorgarlik darajasi, aholi xabardorligi, moddiy-texnik ta'minot hamda tegishli xizmatlar o'rtasidagi hamkorlikka bog'liq. Zamonaviy yondashuvlarda axborot texnologiyalaridan foydalanish, modellashtirish va risklarni baholash usullari muhim ahamiyat kasb etadi. Bu esa favqulodda vaziyatlarda tezkor, aniq va samarali harakat qilish imkonini oshiradi [6, 12].

Favqulodda vaziyatlarda evakuatsiya jarayonlarini tashkil etish amaliyotida bir qator tizimli muammolar mavjud bo'lib, ular jarayon samaradorligiga bevosita

ta'sir ko'rsatadi. Eng avvalo, aholi orasida favqulodda vaziyatlarda harakat qilish tartibi va evakuatsiya yo'nalishlari bo'yicha xabardorlik darajasining yetarli emasligi kuzatiladi. Bu holat real vaziyatlarda noto'g'ri qarorlar qabul qilinishiga va tartibsizliklarning yuzaga kelishiga sabab bo'lishi mumkin [7, 30].

Shuningdek, oraliq evakuatsiya punktlarining moddiy-texnik ta'minoti ayrim hollarda to'liq talab darajasiga javob bermasligi qayd etiladi. Xususan, zarur infratuzilma, tibbiy xizmat vositalari, vaqtinchalik yashash sharoitlari hamda aloqa tizimlarining yetarli darajada rivojlanmaganligi evakuatsiya qilingan aholiga xizmat ko'rsatish sifatini cheklaydi.

Boshqaruv jarayonlarida esa idoralararo muvofiqlashtirishning ba'zi holatlarda sustligi, axborot almashinuvida kechikishlar hamda qaror qabul qilish jarayonining ayrim bosqichlarda sekinlashuvi kuzatiladi. Bu esa favqulodda vaziyatlarda tezkorlik va aniqlik talab etiladigan sharoitlarda muhim ahamiyatga ega bo'lgan boshqaruv samaradorligini kamaytirishi mumkin.

Mazkur muammolarni bartaraf etish uchun kompleks yondashuvni qo'llash maqsadga muvofiqdir. Birinchidan, aholi o'rtasida favqulodda vaziyatlarga tayyorgarlik bo'yicha muntazam o'quv mashg'ulotlari va axborot-tushuntirish ishlarini kengaytirish zarur. Bu fuqarolarning xabardorligi va to'g'ri harakat qilish ko'nikmalarini oshirishga xizmat qiladi [8, 16].

Ikkinchidan, oraliq evakuatsiya punktlarining moddiy-texnik bazasini modernizatsiya qilish, ularni zarur resurslar, tibbiy vositalar va aloqa tizimlari bilan to'liq ta'minlash muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, transport-logistika tizimlarini oldindan rejalashtirish va muqobil yo'nalishlarni ishlab chiqish evakuatsiya jarayonining uzluksizligini ta'minlaydi.

Uchinchidan, boshqaruv guruhlarini faoliyatini takomillashtirish maqsadida aniq vakolat va mas'uliyatlarni belgilash, idoralararo hamkorlikni kuchaytirish hamda zamonaviy axborot texnologiyalaridan keng foydalanish lozim. Yagona axborot tizimlarini joriy etish esa tezkor qaror qabul qilish va muvofiqlashtirishni sezilarli darajada yaxshilaydi.

Umuman olganda, ushbu yo‘nalishdagi muammolarni bosqichma-bosqich va tizimli ravishda hal etish evakuatsiya jarayonlarining samaradorligini oshirish hamda favqulodda vaziyatlarda aholini himoya qilish darajasini kuchaytirishga xizmat qiladi [9, 44].

Tadqiqot natijalari va mavjud holatni tahlil qilish asosida favqulodda vaziyatlarda evakuatsiya jarayonlarini takomillashtirish bo‘yicha quyidagi takliflarni ilgari surish mumkin:

Birinchidan, aholi o‘rtasida favqulodda vaziyatlarga tayyorgarlik madaniyatini oshirish maqsadida muntazam ravishda amaliy o‘quv mashg‘ulotlari, simulyatsion treninglar va axborot-tushuntirish ishlarini tashkil etish maqsadga muvofiqdir. Bu fuqarolarning evakuatsiya jarayonlarida to‘g‘ri va tezkor harakat qilish ko‘nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi.

Ikkinchidan, oraliq evakuatsiya punktlarining moddiy-texnik bazasini zamonaviy talablarga mos ravishda rivojlantirish zarur. Xususan, ushbu punktlarni zarur tibbiy jihozlar, vaqtinchalik yashash sharoitlari, ichimlik suvi, oziq-ovqat zaxiralari hamda uzluksiz aloqa vositalari bilan ta‘minlash evakuatsiya samaradorligini oshiradi.

Uchinchidan, evakuatsiya jarayonlarini boshqarishda idoralararo muvofiqlashtirishni kuchaytirish hamda yagona boshqaruv tizimini takomillashtirish lozim. Bunda boshqaruv guruhlarini o‘rtasida vakolat va mas‘uliyatlarni aniq belgilash, shuningdek, tezkor qaror qabul qilish mexanizmlarini soddalashtirish muhim ahamiyat kasb etadi [10, 32].

To‘rtinchidan, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan keng foydalanish, jumladan, raqamli monitoring tizimlari va favqulodda xabar berish platformalarini joriy etish evakuatsiya jarayonining tezkorligi va aniqligini oshirishga yordam beradi.

Beshinchidan, transport-logistika tizimlarini oldindan rejalashtirish, muqobil evakuatsiya yo‘nalishlarini ishlab chiqish hamda ularni doimiy ravishda yangilab borish zarur. Bu favqulodda vaziyatlarda ortiqcha yuklama va to‘siqlarning oldini olish imkonini beradi.

Umuman olganda, mazkur takliflarni amaliyotga tatbiq etish favqulodda vaziyatlarda aholini himoya qilish tizimining samaradorligini oshirishga va evakuatsiya jarayonlarini yanada tartibli hamda xavfsiz tashkil etishga xizmat qiladi.

Xulosa

Ushbu maqolada favqulodda vaziyatlarda evakuatsiya jarayonlarini tashkil etishda oraliq evakuatsiya punktlari va boshqaruv guruhlarining o'rimi, ularning asosiy vazifalari hamda faoliyatini samarali yo'lga qo'yish masalalari tahlil qilindi. O'rganishlar shuni ko'rsatadiki, evakuatsiya tizimining samaradorligi nafaqat rejalashtirish darajasiga, balki uni amalga oshirishdagi tashkiliy va boshqaruv mexanizmlariga ham bevosita bog'liqdir.

Oraliq evakuatsiya punktlari aholini xavfsiz joylashtirish, zaruriy yordam ko'rsatish va keyingi yo'nalishlarga yo'naltirishda muhim bo'g'in sifatida xizmat qiladi. Boshqaruv guruhleri esa butun jarayonni muvofiqlashtirish, resurslarni oqilona taqsimlash va tezkor qarorlar qabul qilish orqali tizimning barqaror ishlashini ta'minlaydi.

Tahlillar asosida shuni ta'kidlash mumkinki, ushbu tizimlarning samaradorligini oshirish uchun moddiy-texnik bazani mustahkamlash, aholi xabardorligini oshirish, idoralararo hamkorlikni kuchaytirish hamda zamonaviy axborot texnologiyalarini keng joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi.

Umuman olganda, evakuatsiya jarayonlarini to'g'ri tashkil etish va boshqarish favqulodda vaziyatlarda aholini himoya qilishning eng muhim omillaridan biri bo'lib, bu yo'nalishda doimiy takomillashtirish ishlari olib borilishi zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi "Aholini va hududlarni favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilish to'g'risida"gi Qonuni.
2. O'zbekiston Respublikasi Favqulodda vaziyatlar vazirligi. *Favqulodda vaziyatlarda harakat qilish bo'yicha qo'llanma*. Toshkent, 2020.
3. Karimov I.A. *Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch*. Toshkent: Ma'naviyat, 2008.

4. Rahimov Sh.S. *Favqulodda vaziyatlar xavfsizligi asoslari*. Toshkent: O'qituvchi, 2019.
5. Islomov A.A. *Aholini evakuatsiya qilishni tashkil etish asoslari*. Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.
6. GOST R 22.0.02-94. *Tabiiy va texnogen favqulodda vaziyatlar. Atamalar va ta'riflar*. Rossiya Federatsiyasi.
7. UNDRR (United Nations Office for Disaster Risk Reduction). *Disaster Risk Reduction Guidelines*. Geneva, 2022.
8. IFRC (International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies). *Emergency Evacuation and Shelter Management Manual*. Geneva, 2021.
9. Carter W.N. *Disaster Management: A Disaster Manager's Handbook*. Manila: Asian Development Bank, 2008.
10. Jabborov B.B. *Favqulodda vaziyatlarda boshqaruv tizimlari*. Toshkent: Muharrir nashriyoti, 2022.